

BÖLÜM 5

CİNSİYETİN TANIMSIZLIĞI VE KADIN TANIMLARININ SOSYAL İNŞASI: AİLE-TOPLUM-OKUL EĞİTİMİNİN YETERSİZLİĞİ ÜZERİNE

Eser ÖRDEM¹

GİRİŞ

Bu çalışma, cinsiyetin doğuştan gelen, sabit bir kategori olmadığı, aksine toplumsal söylemler ve pratikler yoluyla sürekli olarak inşa edilen bir kavram olduğu argümanını sunmaktadır. Makale, özellikle kadınlık tanımlarının özcü ve idealist yaklaşımlardan uzak, sosyal bir inşa süreci olduğunu vurgulamaktadır. Türkiye bağlamında, aile, toplum ve okulun, kadınları güçlendirme ve özgürleştirme misyonunda yetersiz kalması, bu kurumların kadınları biyolojik temelli ve cinsiyet ikiliğine dayanan kalıplara sıkıştırma eğilimi üzerinden incelenmektedir. Makale, cinsiyetli söylemlerin çocukluktan itibaren nasıl pekiştirildiğini ve bunun toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretimindeki rolünü analiz etmektedir. Kuramsal çerçevede radikal feminizm, feminist pedagoji, post-anarşizm ve Judith Butler'ın performativite teorisi ele alınacaktır. Toplumsal cinsiyet çalışmaları, uzun bir süredir biyolojik cinsiyet (sex) ile sosyal cinsiyet (gender) arasındaki ayrımı temel almıştır. Ancak, özellikle post-yapısalcı ve post-anarşist düşünürlerin katkılarıyla, bu ayrımın kendisi de sorgulanmaya başlanmıştır. Bu makale, cinsiyetin ve cinsiyet rollerinin sabit, doğal veya evrensel olmadığını, aksine söylem, iktidar ve pratikler aracılığıyla sürekli olarak üretilen, sürdürülen ve yeniden üretilen dinamik yapılar olduğunu savunmaktadır. Özellikle kadınlık, erkeklik ve diğer cinsiyet kimlikleri, kültürel ve tarihsel bağlamlarda farklı anlamlar kazanmaktadır.

Türkiye'deki eğitim sistemini, aile yapısını ve toplumsal normları mercek altına alarak, bu kurumların kadınları belirli kalıplara sığdırma ve biyolojik determinizm üzerinden tanımlama eğilimlerini analiz edeceğiz. Makale, bu eğilimin,

¹ Doç. Dr., Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık AD., eordem@atu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-9529-4045

ürettiğini görünür kılarken, post-anarşist düşünce, kimlik kategorilerinin iktidar tarafından inşa edildiğini ortaya koyar. Feminist pedagoji ise, eğitim kurumlarının bu normatif düzeni nasıl pekiştirdiğini sorgulamakta ve alternatif bir özgürleşme pratiğinin imkanlarını göstermektedir. Bu üç yaklaşım birlikte düşünüldüğünde, cinsiyetin tanımlanamazlığı yalnızca teorik bir iddia değil, aynı zamanda toplumsal eşitlik mücadelesi açısından politik bir zorunluluk haline gelmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşmak için, kadınların farklı kimliklerini özgürce ifade edebilmelerini sağlayacak dönüşümlere ihtiyaç vardır. Aile içi söylemlerden ders kitaplarına, öğretmen tutumlarından medya temsillerine kadar geniş bir alanda süregelen kalıpların eleştirel biçimde sorgulanması ve dönüştürülmesi gerekmektedir. Cinsiyetin sabit bir kategori değil, dinamik ve müzakere edilebilir bir toplumsal inşa süreci olduğunun kabulü, toplumsal cinsiyet eşitliği yolunda atılacak adımların en önemli dayanağı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Alankuş, S. (2018). Medya ve toplumsal cinsiyet: Türkiye’de kadınların temsili. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 29, 45–62. <https://doi.org/10.16878/gsuilet.444951>
- Arat, Y. (1998). Feminists, Islamists, and political change in Turkey. *Political Psychology*, 19(1), 117–131. <https://doi.org/10.1111/0162-895X.00090>
- Beauvoir, S. de. (2011). *The second sex* (C. Borde & S. Malovany-Chevallier, Trans.). Vintage. (Original work published 1949)
- Butler, J. (2006). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge. (Original work published 1990)
- Butler, J. (2011a). *Bodies that matter: On the discursive limits of sex*. Routledge. (Original work published 1993)
- Butler, J. (2011b). *Excitable speech: A politics of the performative*. Routledge. (Original work published 1997)
- Çayır, K., & Ergün, M. (2015). Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından ders kitapları: Durum analizi. *Eğitim ve Bilim*, 40(179), 69–83. <https://doi.org/10.15390/EB.2015.4347>
- Çağlayan, H. (2021). Patriyarka ve kadın cinayetleri: Türkiye’de toplumsal cinsiyet temelli şiddetin yapısal boyutları. *Fe Dergi*, 13(1), 1–16.
- Doğanülkü, H. A., & Yavuzer, Y. (2023). Aggression and life goals in adolescents: Mediating effect of visions about the future and moderating effect of gender. *Psycho-Educational Research Reviews*, 12(2), 409–421. https://doi.org/10.52963/PERR_Biruni_V12.N2.04
- Dworkin, A. (1981). *Pornography: Men possessing women*. Perigee Books.
- Eğitim Reformu Girişimi. (2019). *Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği raporu*. Sabancı Üniversitesi.
- Ercan, H. (2019). Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği ve feminist pedagojinin imkânı. *Toplum ve Bilim*, 147, 87–110.
- Erdem, A. R., & Şahin, S. (2017). Gender roles in classroom practices: A study on teacher attitudes in Turkey. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 17(2), 529–548. <https://doi.org/10.12738/estp.2017.2.0008>
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Longman.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. Continuum.
- Gök, F. (2004). The gendered construction of education in Turkey. In R. J. Simon (Ed.), *Advancing gender equality: Case studies from across the commonwealth* (pp. 165–178). Commonwealth Secretariat.

- Güney, H. (2017). Parental expectations and gender roles in contemporary Turkey. *Journal of Family Studies*, 23(3), 268–284. <https://doi.org/10.1080/13229400.2016.1194302>
- Haraway, D. (1991). *Simians, cyborgs, and women: The reinvention of nature*. Routledge. (Essays originally published 1985)
- hooks, b. (1994). *Teaching to transgress: Education as the practice of freedom*. Routledge.
- İnal, A. (2019). Televizyon reklamlarında toplumsal cinsiyet temsilleri: Türkiye örneği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 49, 23–49.
- Kandiyoti, D. (1988). Bargaining with patriarchy. *Gender & Society*, 2(3), 274–290. <https://doi.org/10.1177/089124388002003004>
- Kandiyoti, D. (2016). Locating the politics of gender: Patriarchy, neo-liberal governance and violence in Turkey. *Research and Policy on Turkey*, 1(2), 103–118. <https://doi.org/10.1080/23760818.2016.1201242>
- Kara, Ö. T. (2009). İlköğretim yedinci sınıf kız ve erkek öğrencilerin noktalama işaretlerini kullanabilme becerilerinin karşılaştırılması. *Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (20), 86–104.
- Kılıç, Z. (2018). *Ailenin toplumsal cinsiyet rollerini inşa etmedeki rolü*. Siyasal Kitabevi.
- MacKinnon, C. A. (1987). *Feminism unmodified: Discourses on life and law*. Harvard University Press.
- May, T. (1994). *The political philosophy of poststructuralist anarchism*. Pennsylvania State University Press.
- Newman, S. (2001). *From Bakunin to Lacan: Anti-authoritarianism and the dislocation of power*. Lexington Books.
- Shrewsbury, C. M. (1993). What is feminist pedagogy? In L. Garber & J. Paley (Eds.), *Tilting the tower: Lesbians, teaching, and academic culture* (pp. 166–171). Routledge.
- Spivak, G. C. (1988). Can the subaltern speak? In C. Nelson & L. Grossberg (Eds.), *Marxism and the interpretation of culture* (pp. 271–313). University of Illinois Press.
- Tekay, C. (2019). Feminist struggles against media representations in Turkey: Gender, power and resistance. *Feminist Media Studies*, 19(6), 802–817. <https://doi.org/10.1080/14680777.2019.1598394>
- Tong, R. (2018). *Feminist thought: A more comprehensive introduction* (5th ed.). Routledge.
- Wodak, R., & Meyer, M. (2016). *Methods of critical discourse studies* (3rd ed.). SAGE.
- Yüksel, E. (2020). Feminist politics and the reconfiguration of gender norms in Turkey. *Turkish Studies*, 21(6), 857–873. <https://doi.org/10.1080/14683849.2020.1778602>